

מחטאות ואשמות, הא עולה נמי מכפרא אחייבי עשה. והנה צריך להצין דאין שייך קושיית התוס' לבא, למאי דמשני דמיירי מקמי דאחי לידי כל תאחר, ולא הקשו במקומו בערכין [כא]. אסתם מתניתין דחייבי עולות ממשכנין, אמאי והא מיכפרא אחייבי עשה.

ונראה לפרש דכלא זה הייתי אומר טעם אחר דחטאות ואשמות לא צעי משכוני, דהכלל הוא דחטאת בא רק על השוגג, דכתיב צהדיא בקרא [ויקרא 7, ב] צשגגה, ואיתא בגמרא דכריתות [יא]: אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי, ר' מאיר מחייב מק"ו אם הביאיהו שנים לידי מיתה חמורה ק"ו לידי קרבן הקל, וחכמים פוטרין מטעם דמה אם רצה לומר מויד הייתי.

וא"כ היוצא מזה דבכל מקום דאין צו חיוב רק אשוגג ולא אמזיד, דאינו מחייב קרבן רק אהודאת פיו ולא עפ"י עדים, מטעם דמה אם ירצה לומר מויד הייתי. וא"כ הטעם הוא מוצן מאליו גבי חטאת דאין ממשכנין אותו, דודאי מסתמא יציא כיון דהוא עצמו מחייב נפשו ולא זולתו. בודאי יציא, דמה לו לחייב נפשו ולא להציא. וחייבי אשמות נמי מסבירא אין למשכנו, דאשם נזיר ואשם מזרע למה לי למשכנו, הלא המה הן מכשירין שיפטור מנזירותו ומזרעתו, וא"כ בודאי יציא, ומה לי למשכנו, לא יציא ולא יפטור מנזירותו.

אם כפר יושת עליו ונתן פדין נפשו כבל אשר יושת עליו. צבא קמא דף מ. משבח ליה רבא לרב נחמן דדרב אחא בר יעקב דאדם גדול הוא, א"ל לכשיצא לידך הביאיהו לידי. כי אחי א"ל צעי מיינאי מילתא, א"ל שור של שני שותפים כיצד משלמים את הכופר, לשלם האזי כופר והאזי כופר, כופר אחד אמר רחמנא ולא שני כופרין. לשלם האזי חצי כופר והאזי חצי כופר, כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר. אדיתוי וקא מעיין ביה צעי מיינא, תנן חייבי ערכין ממשכנין אותו, חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותו. חייבי כופרין מאי, כיון דלכפרה אחי כחטאות ואשמות דמייא, או דילמא כיון דלחצריה צעי למיחב ולא לגבוה היא לא חמיר עליה וצעי משכוני. א"ל שצקן, איסתגר בקמייטא. המאמר הזה כבר צווחו ביה קמאי דקמאי".

ונראה למדך בתחילה תוס' צראש השנה [1]. ד"ה יקריב אותו מלמד שכופין אותו. והקשה שם בתוס' אהא מתניתין דחייבי חטאות ואשמות וכו', וא"ת היכי דמי אי מקמי דאחא לידי כל תאחר, אפילו עולות ושלמים לא צעי משכוני, ואי אחר דאחי לידי כל תאחר אפילו חטאות ואשמות נמי ליצעי משכוני, וחירצו דלעולם מקמי דאחי לידי כל תאחר, רק דחזינן שמתעצל להציא, משום הכי צעי משכוני בעולות ושלמים. ושם הקשו וא"ת ועולות מ"ט צעי משכוני טפי

עדים, דכולי עלמא ידעי שהיא בתוך שלושה ע" והוי ספק כרת, ולא מצי למיפטר נפשיה בשום טענה, ומ"ט לא צעי משכוני, ועל כרחק זה הטעם ליתא, וזודאי הטעם הוא משום דמכפרא, וא"כ קשה קושיית התוס' שפיר אף בלא זה.

אבל לפי הנראה עדיין י"ל דהטעם שלי הוא אמת, דהא בבאן הוא קשה קושיית התוס', אי מקמי דאחי לידי בל תאחר [למה למשכוני], ואי אחר דאחי לידי בל תאחר [אפי' חטאות ואשמות נמין]. ואי אמרינן בלא כתירון התוס', אלא דאין ממשכנין רק אחר דאחי לידי בל תאחר, והיינו ג' רגלים כסדרן כדקיי"ל [כ"ה ד: כר' שמעון], ואיתא במתניתין דכריתות [כ"ה]. ובכמה דוכתי דחייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יום הכפורים חייבין להציא אחר יום הכפורים, חייבי אשמות תלוין שעבר עליהן יום הכפורים אין חייבין להציא אחר יום הכפורים, ויליף בגמרא הטעם דחטא שאין מכיר בו אלא ד' יום הכפורים מכפר, וא"כ אף באשם תלוי ניחא בלא צעי משכוני, כיון דקודם בל תאחר אין ממשכנין בשום קרבן אף בעולות ושלמים, ואחר בל תאחר, שהוא ג' רגלים כסדרן, כבר נתכפר ביום הכפורים ואין צריך שוב להציא אשם תלוי, וא"כ למה צריך משכוני.

והשתא יוצן בלא זה ע" לא קשה קושיית התוס' דחייבי עולות אמאי צעי

ומצדעמו. ואשם מעילות נמי אין החיוב אלא אשוגג כידוע לכל, וא"כ החיוב הוא דוקא אפיו וזודאי יציא. ובאשם גזילות כתיב בהדיא [במדבר ה, ז] והתוודו, ואין מחיוב אלא אהודאת פיו, וא"כ זודאי יציא כנ"ל. ואשם שפחה חרופה אף שמחויבים אמוזיד, וא"כ יכול לחייב אף ע"י עדים, אעפ"כ איתא בהדיא בכריתות [יב:]: הכל מודים, אף ר' מאיר דמחייב באמריו לו שנים אכלת חלב, מ"מ באמריו לו שנים בעלת שפחה חרופה והוא אמר לא בעלתי שהוא פטור, מייגו דאי צעי אמר לא גמרתי ביאחי, ובשפחה חרופה כתיב שכבת זרע, וא"כ החיוב הוא דוקא אהודאת פיו, וא"כ זודאי יציא כנ"ל.

משא"ב בחייבי עולות, אף שמכפר, מ"מ כיון דיכולים עדים לחייבו צעי משכוני, וא"כ בלא זה אין מקום לקושיית התוס' דחייבי עולות אמאי צעי משכוני טפי מחטאת, הא ג"כ מכפרא אעשה, דהיימי אומר דאין הטעם משום כפרה רק כנ"ל כיון דהחיוב הוא רק אהודאת פיו דוקא ולא ע"י עדים, בזודאי מסתמא יציא, וזה הטעם לא שייך אעולות.

אך איתא בגמרא דיצמות פרק החולץ דף ל"ה: הכונס את יצמתו ונמצאה מעוברת וילדה, בזמן שהולד בן קיימא [כו', ספק בן ט' לראשון ספק בן ז' לאחרון] יוציא והולד כשר וחייבין באשם תלוי, וא"כ גבי אשם תלוי על כרחק החיוב יכול להיות גם ע"י

עז. שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים.

עח. שתירצו דמיירי מקמי דאתי לידי בל תאחר.

משכוני הא מכפרא אעשה, דהא אין הטעם כלל משום דמכפרא רק הטעם שלי אמת, מאחר דחטאות ואשמות באין רק אהודאח פיו ולא ע"י עדים, בודאי יציא מעצמו בלא שום משכון. ואין להקשות הא אשם תלוי מנינו ע"י עדים כנ"ל, ומ"ט לא בעי משכוני, [ד]י"ל ג"כ כנ"ל דאין ממשכנין רק אחר דאחי לידי כל תאחר, וא"כ כבר נתכפר ציום הכפורים. אבל השתא שחירו התוס' דקודם כל תאחר ממשכנין, וי"ל דלא היה עדיין יום הכפורים, ותיקשי לך מאשם תלוי דמ"ט לא בעי משכוני, ועל כרחך הטעם האמת היא משום דמכפרא, וקשה קושיית התוס' שפיר, הא עולה נמי מכפרא אעשה ומ"ט בעי משכוני וק"ל.

ולפי זה יתורץ ג"כ המאמר הנ"ל. דהא בתוס' [ד"ה כופר] הקשו אהא דאמר כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר, אע"ג דבעלמא אמרינן חמשה צקר ואפילו חמשה חצאי צקר, וחירו דבשלמא התם שהיא רק תשלומין לא איכפת לן, אבל כופר שהוא לכפרה ומסתמא כל אחד כפרה שלימה בעי, ולכך אמרינן ולא חצאי כופר. והשתא יהא השטייגער כך, בלא זה ע"י הייתי אומר דכופרא היא ממונא ולא כפרה, כדאיתא דעה אחת בגמרא [ב"ק מ.] וא"כ אמרינן אפילו חצי כופר כמו ה' צקר ואפילו חצאי צקר, אבל השתא מכה האיבעיא [השניה] יהא מוכח דכופרא כפרה, ומיבעיא ליה שפיר כיצד משלמין את הכופר.

דחנה לפי הטעם שלנו שאמרנו דמשום הכי חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין, משום דהחיוצ הוא דוקא עפ"י עצמו ולא ע"י עדים, וא"כ מסתמא יציא מעצמו ולא בעי משכוני, ואיתא בגמרא דב"ק מ"ג ע"א שור שהמית שלא בכוונה או עפ"י עצמו פטור מכופר שנאמר השור יסקל וגם בעליו יומת, בזמן שהשור צסקילה בעלים משלמים כופר, אין השור צסקילה אין הבעלים משלמים כופר, וא"כ חיוצ גבי כופר [ד]החיוצ הוא דוקא ע"י עדים, שהשור צסקילה, וא"כ בודאי בעי משכוני, ולא דמי כלל לחייבי חטאות ואשמות.

אך הקשה שם בגמרא ממחניחין, דקמתי המית שורו את פלוני או שורו של פלוני, הרי זה משלם עפ"י עצמו. מאי לאו כופר, אלמא אע"ג דאין השור צסקילה משלם כופר. ומשני לא דמיס, היינו דמי ניזק. וא"כ לפי זה מוכח דכופרא כפרה, דאי ס"ד כופרא ממונא, היינו דמי ניזק, וא"כ קרא כי ממעט דאין השור צסקילה אין משלם כופר על כרחך ממעט גם מדמים, ותיקשי לך ממחניחין דקמתי הרי זה משלם עפ"י עצמו, דליכא לשנויי כחירוך הגמרא לא דמיס, דהא על כרחך מדמים קא ממעט, כיון דכופרא ממונא. אלא ש"מ דכופרא כפרה, ובאין השור צסקילה ממעט קרא מכפרה, רק דמיס משלם, כדחני ממחניחין הרי זה משלם עפ"י עצמו.

והשתא יוצן דכלא זה^פ, האיבעיא ראשונה לחוד הייתי קוצר כופרא ממונא, ומשלים זה חצי כופר וזה חצי כופר, כמו דאמרינן ה' חצאי בקר. ואיבעיא שניה לחוד הייתי אומר דטעם חטאות ואשמות דאין ממשכנין הוא כטעם שלי, כיון דהחיוז הוא דוקא על פיו, משא"כ כופר הוא דוקא עפ"י עדים וכנ"ל, כיון דאין השור בסקילה אין צעלים משלמים כופר. אך על זה תיקשי ממחנתיך דקחתי משלם עפ"י עצמו, ונריך לומר תירוצ הגמרא לא דמיס, ועל כרחך מוכח דכופרא כפרה כנ"ל, ואז אמרינן ולא חצי כופר, ושפיר מיבעי כילד משלמין כופר. וא"כ מכח האיבעיא שניה איסתבר עכשיו בקמייתא, וק"ל ועיין.

ועפ"י זה נראה לתרץ פסק הרמב"ם בהלכות נזקי ממון פרק י' הלכה ד' וה', שפסק להלכה שמשכנין מי שנתחייב כופר בעל כרחו, ובהלכה ה' פסק שור של שני שותפין שניהם משלמין כופר שלם ע"ש, והקשה המגיד משנה והלחם משנה שם מכח האי פסקא^{פא}. ועוד יש לדקדק אמאי הקדים הפסק של ממשכנין קודם הפסק של שניהם משלמין, הא בגמרא היה הפסק של שניהם משלמין האיבעיא הא', ולדברינו אחי שפיר ודו"ק.

אן נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשם. צבא קמא דף ל"ז ע"ב בתוס' ד"ה שור שור ושור חמור וגמל, וכגון שצין שוורים ראשונים ראה בהמות אחרות ולא נגח וכו', וא"ש כל הסוגיא כרצ זצ"ד ולא כרצ אלפס וכו'. ונראה לר"י דהנך תרי איבעיות צאם תמנא לומר דשור צתר שוורים שדינן ליה דאיכא תרי טעמי דסצבא למשדייה צתר קמאי, וצתר שוורים שהן מינו וכו' ע"ש.

נראה דקשה לתוס' דאי ס"ד דסוגיית האיבעיות הוא אליבא דרצ זצ"ד וצראה בהמות אחרות, א"כ הוי מצי למיבעיא האיבעיות רק בשוורים לחוד, דהיינו שנגח ה' שוורים, וצין נגיחה ראשונה וצ' וג' ראה בהמות אחרות, ושוב נגח נגיחות האחרות רצופות צלי ראיית אחרות צינתיים. ואי שדינן שור האמצעי צתר קמאי הוי מועד לשוורים לחוד כיון דראה צינתיים, ואי שדינן צתר צתראי הוי מועד לכל כיון דסתמא הוי מועד לכל. וצבעיא שניה להיפך שראה צין שוורים (האחרים) [האחרונים], ויוצן ממילא. וצבא זאת מנאחי צספר תורת חיים.

לבך מפרש תוס' ונראה לר"י דהנך צעיא צאם תמנא לומר, וא"כ אי הוי מיבעיא רק בשוורים כנ"ל, אז לא הוי מצי

פ. דבעי ב' האיבעיות יחד.

פא. דבגמ' הוא בעיא דלא איפשטא.